

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО»
КАФЕДРА «МИСТЕЦТВО СПІВУ»

ПОЛОВИНКА АНГЕЛІНА ІВАНІВНА

**ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРІО «ЗОЛОТІ КЛЮЧІ» У СКЛАДІ НАРОДНИХ
АРТИСТІВ УКРАЇНИ НІНИ МАТВІЄНКО, МАРІЇ МИКОЛАЙЧУК ТА
ВАЛЕНТИНИ КОВАЛЬСЬКОЇ В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНОМУ
ПРОСТОРИ**

Напрямок підготовки 02 «Культури і мистецтво»

Спеціалізація 025 «Музичне мистецтво»

Освітньо-професійна програма «Спів»

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Науковий керівник:

Коротя-Ковальська Валентина Павлівна
народна артистка України,
професорка кафедри «Мистецтво співу»

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП

Розділ I. Створення та творчий шлях вокального тріо «Золоті ключі».

1.1 Умови створення тріо «Золоті ключі».

1.2 Формування та особливості репертуару на основі народнопісенного фольклору

1.3 Гастрольна діяльність та визнання

Висновки до розділу.....

Розділ II. Аналіз творчості вокального тріо «Золоті ключі» в сучасному культурному просторі

2.1 Популяризація колективом української пісенної та календарно-обрядової творчості

2.2 Роль тріо «Золоті ключі» у розвитку української культури»

Висновки до розділу.....

Розділ III. Творчий шлях та виконавська культура учасниць тріо «Золоті ключі»

3.1 Творча діяльність Ніни Матвієнко

3.2 Творча діяльність Марії Миколайчук

3.3 Творча діяльність Валентини Ковальської

Висновки до розділу.....

ВИСНОВОК.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....

ДОДАТКИ.....

Вступ. Дослідження історії та культури того чи іншого народу завжди торкається питань творення духовних цінностей. Безліч подій, сподівань, особистостей, котрі жили поруч із нами, й ті процеси, учасниками яких ми були не завжди встигають фіксуватися історією, вони пішли у безвість. Але душа не знає часу і якщо вона пам'ятає, то мусить донести людям бачене і чути, щоб доповнити історичні прогалини, збагатити світ яскравими моментами цього непростого життя. Тож, на думку академіка Петра Кононенка її образ переважно твориться через культуру. В ній поєднуються сучасне, минуле та майбутнє. Вона існує завдяки проявам і феноменам минулих культур, які український народ свято оберігав у своєму історичному поступі, створюючи власні культурні цінності, свою етнічну ідентичність і формуючи унікальний спосіб буття. Україна й її культура як складова буття народу є світовим універсальним феноменом світотворення та самопізнання, над яким замислюється світ. Фольклорно-музична спадщина є унікальним джерелом історико-культурних здобутків українців і несе значну роль у формуванні особистості на етапі розвитку сучасного суспільства. Українська пісня – великий народний скарб, рівного якому нема у світовій літературі. Ніхто в світі ще не перевищив українського народу в його здібностях до співу, про що твердив уже три сторіччя до Христа грецький філософ Арістотель. “Пісня розповідає простими словами найглибші, сердечні бажання, показує їх не як бажання, а як дійсність... Пісня радує, а глухе почуття дійсних життєвих клопотів на хвилю уступає на бік, впливає сльозами, не гіркими, але такими, що облягшують душу”, – зазначав Іван Франко(цит. за [1]).

Автор книги «Українська народнопісенна творчість в українознавстві» Валентина Коротя-Ковальська зазначає, що пісенний фольклор, церковний спів та інструментальна музика, як новий тип побутової музики спостерігається вже з XIII – першої половини XV ст. XVI і XVII ст. дали найбільше скарбів української народної музичної творчості»[1]/

За словами автора «у другій половині XVIII ст. розвивався і жанр пісня-романс, що вважався індивідуальною творчістю. Пісні-романси виникали в містах і призначалися для виконання з інструментальним супроводом у побутовому музикуванні. Існують пісні – романси літературного походження, зокрема на слова Г. Сковороди («Ой ти пташко-жовтобоко», «Стоїть явір над водою» тощо). Чимало пісень-романсів, які відносяться до XVIII ст., є в семи випусках обробок українських народних пісень М. Лисенка. Серед них пісні-романси «Ох, і не стелися, хрещатий барвінку», «Ой глибокий колодязю, золотії ключі», «Ой у полі криниченька», які за своєю глибиною почуттів, ніжністю та проникливістю становлять неперевершений скарб української пісенності» [2].

Всі ми знаємо, що XX століття було найбільш трагічним для української нації та її культури. Злочинні репресії проти українських селян, інтелігенції та народу в цілому завдали серйозної шкоди. Однак ми відкриваємо для себе поетичну, пісенну, політичну та публіцистичну творчість січових стрільців, учасників ОУН, воїнів УПА та українців в еміграції. Ми маємо унікальну можливість насолоджуватися автентичною музичною культурою в живому виконанні сільських хорів та інструментальних капел, а також автентичним виконанням етнічної музики селянами – природними носіями звичаїв і традицій. З'являються численні колективи та солісти, які ставлять перед собою мету максимально точно відтворювати обрану манеру співу. Гурти «Древо» (Київ), «Муравський шлях» (Харків), «Володар» і «Кралиця» виконують у своєму репертуарі твори, почуті під час власних етнографічних експедицій. Фольклорний спів у їх творчості є першоосновою етнічної вокальної традиції. Фактично, кінець XX та початок XXI ст. ознаменувався появою фольклорних гуртів та ансамблів, що демонстрували принципово нове ставлення до народної спадщини і намагалися відтворювати український музичний й фольклор в його справжній, «автентичній» манері. Славу українських пісень і дум поширювали такі колективи, як Державна капела

бандуристів, Національна заслужена академічна капела України «Думка», що започаткувала професійне хорове виконавство в 1920 році в Києві, та Національний хор України імені Григорія Верьовки – унікальний ансамбль, який збирає найкращі зразки народної творчості з усіх куточків України завдяки своєму чудовому співу, оркестровому та хореографічному мистецтву. У таких умовах існування невеликих фольклорних ансамблів, які б виконували виключно народні пісні і зберігали народну вокальну культуру, є рідкістю. Серед них особливо вирізнялося тріо «Золоті ключі» у складі Ніни Матвієнко, Марії Миколайчук та Валентини Ковальської.

Актуальність теми полягає у дослідженні та значимості найпоширенішого жанру українського пісенного фольклору на прикладі вокального тріо «Золоті ключі».

Об'єкт дослідження та предмет дослідження. Митці різних поколінь відкривали для себе народну культуру, відчуваючи в фольклорі потужну мистецьку силу. Ця робота присвячується учасникам вокального акапельного тріо «Золоті ключі»: народній артистці України та лауреату Національної премії ім. Тараса Шевченка Ніні Матвієнко, а також народним артисткам України Марії Миколайчук і Валентині Ковальській. Вони співали виключно народні пісні в акапельному виконанні, зберігаючи народну вокальну культуру, оскільки такий спів є високою формою виконавства з давніх часів. Митці різних поколінь відкривали для себе народну культуру, відчуваючи в фольклорі потужну мистецьку силу. Ця робота присвячується учасникам вокального акапельного тріо «Золоті ключі»: народній артистці України та лауреату Національної премії ім. Тараса Шевченка Ніні Матвієнко, а також народним артисткам України Марії Миколайчук і Валентині Ковальській. Вони співали виключно народні пісні в акапельному виконанні, зберігаючи народну вокальну культуру, оскільки такий спів є високою формою виконавства з давніх часів.

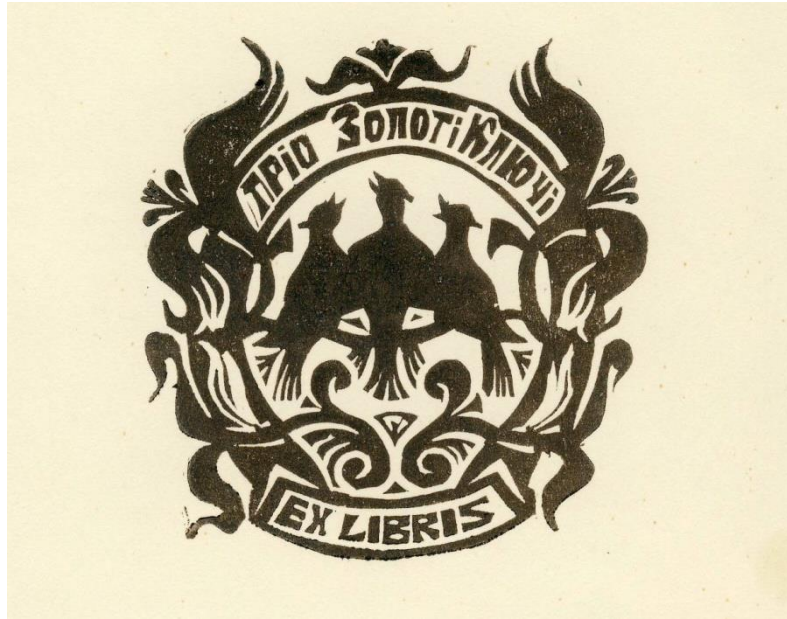
Метою дослідження є аналіз репрезентації своєрідності народнопісенної творчості тріо «Золоті ключі», оскільки народнопісенна творчість завжди

відіграла важливу роль у духовному житті українців як унікальне джерело історико-культурних здобутків, а також єважливою частиною світової культури. Ніна Матвієнко, Народна артистка України, підкреслювала, що головна мета тріо полягає у збереженні унікальності та мовних відтінків пісень з різних регіонів України, таких як Волинь, Галичина, Полтавщина та Київщина. Пісні "Золотих ключів" можна вважати еталоном народної творчості, відібраних віками

Українська пісня пройшла крізь тисячоліття, зберігшись у народній пам'яті завдяки прискіпливому відбору та великому інформаційному запасу. Вона досі звучить з уст автентичних фольклорних ансамблів і народних хорів, ставши екзотикою на фестивалях, концертах і конкурсах. Європейські філологи XVI століття писали про українську пісню як про високорозвинену і багату на образи та символіку, ставлячи думи та історичні пісні на перше місце в Європі. Для досягнення поставленої мети визначено *завдання дослідження*: у стислому варіанті дослідити історичні аспекти розвитку української пісні, фольклору та процесу їх розвитку, аналізувати складові компоненти фольклору на прикладі тріо «Золоті ключі».

Розділ I.

Створення та творчий шлях вокального тріо «Золоті ключі».

1.1 Умови створення тріо «Золоті ключі» .

Першим автентичним професійним колективом, що упродовж більше 50 років співав без музичного супроводу, вважається тріо «Золоті ключі» (1968). Їхній творчий шлях почався в кінці 60-х років ХХ ст. після закінчення навчання у вокальній студії при знаменитому хорі ім. Г Верьовки, де і познайомилися з Марічкою Миколайчук, дружиною знаменитого актора, сценариста та режисера Івана Миколайчука. Вперше як тріо вони заспівали у домі Марії та Івана Миколайчуків. Саме там збиралися талановиті люди, які творили тогочасне українське кіно. Іван, від природи витончений музикант, був закоханий у музику свого краю і особливо майстерно виконував буковинські пісні. Він як ніхто інший умів передати характер, ритміку, ментальність і внутрішню духовну силу своїх земляків. Першими слухачами дівчат були друзі Івана Миколайчука: актори, сценаристи, режисери та кінооператори, такі як Б. Брондуков, Ю. Ілленко, І. Гаврилюк, М. Резниченко, Л. Осика, А. Роговцева, К. Степанков, Б. Івченко та скульптор А. Фуженко. Вони створювали українське поетичне кіно під тиском і репресіями тоталітарного режиму, і для дівчат цей світ кінематографії став новим відкриттям.

„Ой попід гай зелененький брала вдова льон дрібненький” вперше заспівали дівчата разом у хаті Миколайчуків. „Боже, що це було? Звуки пісні злітали з

наших уст, переплітались вінком, бриніли по хаті і повертались у наше серце тихою радістю. Мабуть, це був початок срібного струмочка, що пробивається з-під гори, ще його не видно під камінчиками та зеленою травичкою, але він вже дзюркотить, щоб згодом перетворитись на ріку. Я не знаю, чи стали ми тією рікою, але пізніше, коли фірма „Мелодія” випустила нашу записану платівку, музичний редактор Микола Кузик подарував нам ім'я „Золоті ключі”.” (З щоденника Валентини Ковальської, 1980).

Пізніше на гастролях у Рівному їх почув головний диригент хору Анатолій Авдієвський і відтоді почалася їхня творча кар'єра. Виступали з хором просторами колишнього Радянського Союзу, мали сольні виступи на різних концертних майданчиках. У 1978 році стали Лауреатами фестивалю «Молоді голоси».

1.2 Формування та особливості репертуару на основі народнопісенного фольклору

Репертуар "Золотих ключів" налічує понад 200 українських народних пісень, які вони виконували а капелла. Ці пісні звучали на їхніх концертах як в Україні, так і за кордоном. Настав момент, коли вокалісток запросили на зйомки та запис пісень для кінострічки Бориса Івченка «Пропала грамота» (1972 року). Настав момент, коли вокалісток запросили на зйомки та запис пісень для кінострічки Бориса Івченка «Пропала грамота» (1972 року). У фільмі Іван Миколайчук не лише виконував роль козака Василя, але й працював над музичним супроводом. А у 1975 році, вже на лейблі "Мелодія", були записані 22 українські народні пісні в а капелла виконанні. Цей альбом викликав великий інтерес, його тиражували декілька разів, і багато екземплярів потрапили за кордон. Окрім концертів, вокалістки також брали участь у зйомках і озвучуванні музичних фільмів, таких як фільми Олега Бійми, повнометражні документальні стрічки Василя Вітера, такі як "Цвіт папороті", "Тризна", "Іван Миколайчук", "Глибокий колодязь". У 2005 році Заслужені

артистки України Валентина Ковальська та Марія Миколайчук були нагороджені званням Народний артист України.. Ніна Матвієнко (сопрано), Валентина Ковальська (альт) і Марія Миколайчук (мецо-сопрано) - три виконавиці, обдаровані неймовірним музичним талантом та унікальними голосами. Кожна з них мала свій неповторний тембр та виразний артистизм, які чудово доповнювали одна одну. Об'єднані в єдиний гармонійний ансамбль, їхні голоси створювали справжнє відчуття чарівності в українській музиці, яка зачаровувала серця слухачів. Вони розпочали розробляти плани, записалися на українському радіо, а в студії "Оберіг" було випущено аудіодиски під назвою "Пісні українського народу".

Дискографія

1976, 1977, 1980, 1991 - перевидання платівок «Золоті ключ. Українські народні пісні». Всесоюзна фірма «Мелодія».

1989 - «Золоті ключі», Канада. Студія Комора

1998 – тріо “Золоті ключі. Нині в нас новина” (аудіо -касета)

2000 - «Золоті ключі. Пісні українського народу», КП «Оберіг ХХ1»

2006 - Тріо «Золоті ключі - 1». (Компакт-диск). КП «Оберіг ХХ1»

2006 –Тріо «Золоті ключі - 2». (Компакт-диск). КП «Оберіг ХХ1

<https://www.youtube.com/watch?v=hw6osMtHpEQ> (Співає тріо "Золоті ключі")

<https://www.youtube.com/watch?v=awWeJXAs6XU> ("Золоті ключі", Чорноморець, матінко)

<https://www.youtube.com/watch?v=2koQMOLkiOA> ("Золоті ключі", Ой у Світі Величезним)

<https://www.youtube.com/watch?v=b6SmTOo-I6U> ("Золоті ключі", Ой погід гай зелененький)

<https://www.youtube.com/watch?v=9qOWQAHwR9c> ("Золоті ключі", Тернова ружа)

https://www.youtube.com/watch?v=S9DM_98mLLg ("Золоті ключі", По діброві вітер виє)

https://www.youtube.com/watch?v=v116AID_9fM ("Золоті ключі", Цвіте терен)

https://www.youtube.com/watch?v=ac_kQT5U4VQ ("Золоті ключі", Сизокрилий голубоньку)

<https://www.youtube.com/watch?v=ACfhS6JzmWY> ("Золоті ключі", Гей наливаймо, браття)

<https://www.youtube.com/watch?v=xkxwLDygaT0> (Колядка "Надворі чорна хмара в'ється" - тріо "Золоті ключі")

<https://www.youtube.com/watch?v=Lel3Iuh0Ico> ("Золоті ключі", Роман-зілля)

https://www.youtube.com/watch?v=k_FuNS15qiM ("Золоті ключі", Ой виорю нивку)

<https://www.youtube.com/watch?v=fzzq8qTy0l4> ("Золоті ключі", Нема мого Петруся)

<https://www.youtube.com/watch?v=Ok1NFh7Suow> ("Золоті ключі", Коло млина кременина)

<https://www.youtube.com/watch?v=02g5eMCQry4> ("Золоті Ключі", Ой, по під гай зелененький)

<https://www.youtube.com/watch?v=vmHuKwKTY8s> ("Золоті ключі", Хтось у борі гукає)

<https://www.youtube.com/watch?v=LiOXb2SaCuE> ("Золоті Ключі", Зелене вино)

<https://www.youtube.com/watch?v=Ry9yGaCOKBA> (Щедрівка "Щедрий вечір" - тріо "Золоті ключі")

<https://www.youtube.com/watch?v=o48m31yQeew> ("Золоті Ключі", Ой, на морі, на морі)

<https://www.youtube.com/watch?v=3mC5WizHFnQ> ("Золоті Ключі", Ой, гаю, мій гаю)

<https://www.youtube.com/watch?v=tWxRvo5Vd1M> ("Золоті Ключі", Вийди, вийди, Іваночку, веснянка)

https://www.youtube.com/watch?v=_57rTzVgzCY (Веснянка "Покотилась по дорозі", тріо "Золоті ключі")

<https://www.youtube.com/watch?v=xiabY9i-f4c> (Ой, не жалько мені", "Золоті ключі")

Висновки до розділу

Своїми записами з тріо «Золоті ключі» охоче ділилися й фольклористи. "У добірці пісень було багато матеріалів з експедицій Володимира Матвієнка, Леопольда Яценка, Тетяни Шевчук, Олексія Долі та Людмили Іваннікової. Репертуар також добре поповнювався завдяки працівникам Національної радіокомпанії України – Катерині Божко та Галині Верховинець. Вони, а також

багато інших збирачів і зберігачів народних пісень, допомогли Ніні Матвієнко та вже відомому на той час тріо продовжити життя цих перлин народного генія та включити їх до шедеврів світового мистецтва." Музичний репертуар тріо "Золоті ключі" відрізнявся широким спектром творів і вражав своєю глибиною. Вони виконували як українські народні мелодії, так і композиції від сучасних композиторів, вдало поєднуючи традиції і новаторство. Глибинно знаючи і відчуваючи український мелос, його світоглядну мудрість, кожним своїм виступом співачки залучали все більше слухачів, а їхні пісні набували все більшої популярності.. Проте лише невелика частина цього скарбу була зафіксована у студійних записах.

1.3 Гастрольна діяльність та визнання

У 70-ті та 80-ті роки радянська влада забороняла співати патріотичні українські пісні, зокрема козацькі, стрілецькі та повстанські. Непокора каралася суворо, і Ніна та Валентина протягом 17 років були "невиїзними" - їх не допускали до гастрольних турне в так звані капіталістичні країни. Це були роки принижень, нестатків, гірких сліз в подушку, та все ж співали, гастролювали по Україні."Золоті ключі" виступали по всій Україні, давали концерти в сільських клубах, на фермах, під дощем на сінокосі, бажали ділитися своїми піснями з людьми.

Після умовного "заслання" у 1989 році тріо відправилося в свою першу поїздку до Канади, де з ними з радістю зустрілися українські співвітчизники. Це сталося в епоху "перебудови", коли дівчата, як піонери, відлетіли до далекої країни за запрошенням українсько-канадської компанії "Кобза". Але через непередбачену затримку в Москві вони опізналися на фестиваль "Квітка" в Лондоні і приїхали туди лише на третій день. Місцеві жителі щиро зустріли посланців далекої та мріяної України, з короваєм на рушнику і сльозами на очах. Валентина Ковальська у своєму щоденнику згадує: «Вони простили нам неймовірну втому після довгого перельоту, а ми співали, співали, співали,

намагались передати їм з рідної землі світанкове українське сонце, запах бузку та матіоли, свіжого материнського хліба.»

Виступали на фестивалях, "землях", які придбали собі українські громади і називали їх "Київ", "Полтава" тощо. Вони бачили перед собою гарних, освічених, переважно заможних співвітчизників, які зуміли на чужій землі посіяти українське жито і прославити цю землю високими врожаями; заснувати власну фірму, чи, народившись в Україні, викладати в канадській школі французьку мову. Місяць пройшов, як один день. Додому летіли щасливі, якісь оновлені, а в багажі мали з собою безліч газет та журналів, які свідчили про те, що в Канаді вони мали виступи на радіо та телебаченні, що з великим успіхом виступали в різних містах (Торонто, Лондон, Монреаль, Оттава), та в Бориспільському аеропорту з багажу Валентини все було конфісковано митниками. Наступного року відбулася друга поїздка тріо „Золоті ключі” до Канади. За півтора місяця ансамбль проїхав по Канаді зі сходу на захід, від Торонто до Ванкувера одинадцять тисяч кілометрів, по дорозі даючи концерти у Вінніпегу, Калгарі, Едмонтоні тощо. Як пригадує Валентина, найдорожчою нагородою були слова незнайомого чоловіка: - Не було таких виступів до вас, дівчата, і після вас не буде. Цього ж року їхній спів слухали мешканці Англії. Лондонське радіо „Бі-Бі-Сі” записувало тріо „Золоті ключі”, деякі полтавські пісні англійці порівнювали з шотландськими баладами, а саме тріо охрестили „Українськими Бітлз”.

І надто пристрасно лунала їхня пісня в роки, коли Україна виборювала свою Незалежність, переконуючи людей більше і вагоміше, ніж десятки політичних промовців. Після одного з концертів в місті Гайворон, коли виступали разом з народною артисткою України Нілою Крюковою. Голова районної адміністрації заявив: „Ви, дівчата, будь-який режим можете розхитати”.

Так, вони завжди були причетні до часу, ще задовго до Незалежності співали пісні „Хлопці, підемо, боротися будемо за Україну, за вольні права”,

чи „Тернову ружу” на слова забороненого поета В.Іванишина, який присвятив цей вірш В’ячеславу Чорноволу (дружина Чорновола переслала йому у Мордовію) та співачки і композитора Г. Менкуш. За що їй діставалось, і не тільки співачкам. Ось уривок з радіоспогадів тепер покійного видатного режисера Б. Шарварка: «Того разу виступ тріо „Золоті ключі” в палаці „Україна”, де було урочисте зібрання представників КДБ, сприймали, як завше, досить добре. Але вже на другий день я давав пояснення у відповідних органах з приводу несанкціонованого виконання „Тернової ружі” . Виявляється, цей романс був під неофіційною забороною. Ось так мені довелось на деякий час „полетіти” з посади головного режисера.»

Продовженням були поїздки до Литви, Латвії, Естонії, Росії та Молдови, а також дві запрошення на круїзи по Чорному та Середземному морям, де вони відвідали Туреччину, Грецію, Італію, Єгипет, Мальту та Ізраїль на океанському судні "Тарас Шевченко". Під час повернення до Одеси, у шторм на Чорному морі співали в концертному залі судна перед багатими туристами: „А митуочервонукалинупідіймемо”.

Йшов 1991 рік. Цікавою була поїздка тріо до Польщі на XII –й фестиваль української культури у місті Сопот, місце престижних міжнародних естрадних фестивалів. На триденний фестиваль зібралися численні колективи з України та Польщі, з Підляшшя та Володави. Лемки, бойки, гуцули, підлящуки, поліщуки, що проживають у Польщі, зберегли свою унікальну культуру і різноманіття костюмів. "Ми хотіли представити на фестивалі саме пісні східної України, що несуть аромат полинових степів, віковичний сум жіночий, мелодійні балади, а також співали патріотичні композиції, наприклад, «Україно, рідна мати, йдем за тебе воювати»" - записала у своєму щоденнику Валентина Ковальська.

Під час наступних гастрольних поїздок до Польщі у 1992 році Варшавське радіо записало чотирнадцять українських пісень виконані тріо. У тому ж році Марія Миколайчук та Валентина Ковальська були нагороджені званням заслужених артисток України.

З приходом довгоочікуваної незалежності в їхньому творчому житті настали значні зміни. Валентина та Ніна покинули Хор ім. Г. Верьовки, а Марія вже не працювала у хорі на той момент. Благодійна компанія "Рось" запросила їх на роботу, але ця співпраця виявилась недовготривалою і розпалась. У 1993 році також розпалося тріо, що стало великим ударом для Марії та Валентини. Ніна продовжувала працювати з камерним оркестром "Камерата", Марія стала солісткою національного радіо та телебачення. Протягом певного часу Валентина разом з Марією об'єдналися з Народним артистом України Олександром Харченком та його дружиною, заслуженою артисткою України Валентиною Харченко, і разом вони співали у квартеті, хоча ця співпраця також не тривала довго, і дівчата завжди вдячні за підтримку. Пройшло декілька років, і українська народна пісня виявилась переможцем. Після зустрічів Будинку мистецтв „Український дім” за наступним запитом народної артистки України Ніли Крюкової та з підтримкою глядачів вони знову заспівали з Ніною „Тернову ружу” В. Іванишина на музику Г. Менкуш. Почали складати плани, записались на українському радіо, а на студії „Оберіг” вийшла аудіокасета „Пісні українського народу”, після чого випустився компакт-диск з такою ж назвою, а потім й другий. У 1999 році їх запросили на фестиваль української культури у Франції, який відбувся разом із фестивалем „EST-OUEST” у містечку Ді на півдні Франції. Там уже відбулися фестивалі в Польщі, Чехії, Албанії, Грузії та інших країнах Східної та Центральної Європи. У той же рік, коли у Парижі розпочались Дні української культури, організовані на рівні Міністерств України та Франції, невелике містечко приймало гостей. За словами журналу „ПК”: „Тріо „Золоті ключі”, дует одеситів Івана та Олени Єргієвих, інструментальне тріо з Сімферополя Енвера Ізмайлова, рок-група „Мертвий півень” успішно виступали в концертних залах та на майданах Ді і його сільських околиць, а у кінотеатрі показували кращі українські фільми Юрія Ілленка, Кіри Муратової та Олега Фіалка.” (Журнал „ПК”: (№24, 1999). Відкриття фестивалю відбулося 17-го вересня у каплиці

при госпіталі (лікарня для літніх людей). Акустика була феноменальна, бо каплиця – це старовинний католицький собор. За програмою вони мали 30 хвилин і виступали останніми. Оскільки концерт почався о 21-й годині, то на сцену вийшли близько 12-ї ночі. Одягли свої князівські костюми, співали з неймовірним піднесенням, бо представляли свою Україну, а в залі було тихо, аж страшно, якби хто зітхнув – було б чути. Після першого концерту про них заговорили і сприйняли, хоч і слів не розуміли.

За цей період у них було три зустрічі-репетиції з французькими жінками, вони вчили їх українських пісень: „Колискову” (Ой ну люлі, люлі), „Ой, дівчино, шумить гай”, „Цвіте терен” і „Ой давно, давно в матінки була”. Французи дуже допитливі, всього хочуть навчитися, добре сприймають світову культуру, швидко вивчають мелодії. За три репетиції вивчили усі їхні пісні, тільки слова українські читали з листків, написаних латиницею. «Коли ми співаємо, вони чомусь плачуть.» - з щоденника Валентини Ковальської.

Після того, як провели 20 днів на фестивалі у Парижі з виступами на престижних площадках цього чарівного міста, а також здійснили виїзди до Ліону та інших міст Франції, зустрічалися на цікавих заходах і дружніх вечірках.

Після повернення додому їх творче життя було насиченим багатьма виступами на київських сценах, подорожами до Львова, участю в фестивалях українського мистецтва в Грузії, гастрольми по Східній Україні разом з Народною артисткою України Нілою Крюковою. На той час Марічка Миколайчук вже була солісткою телерадіокомпанії України, Валентина Ковальська - заввідділом культури Науково-дослідного інституту українознавства Міністерства освіти та науки, керівник дитячого фольклорного гурту „Чумацькі діти”, Ніна Матвієнко – солістка камерного оркестру „Камерата”.

У 2006 році був випущений ще один компакт-диск під назвою «Українські народні пісні», який включав 15 пісень у виконанні Ніни Матвієнко та 16 пісень у виконанні тріо «Золоті ключі». Кожного року учасниці тріо мали виступи по Україні, брали участь у щорічних фестивалях, присвячених Тарасові Шевченку, відвідували Буковину на Дні народження Івана Миколайчука та Назарія Яремчука, маючи свою життєву дорогу, свої особисті виступи.

У 2018 році тріо відзначало 50-ліття своєї пісенної діяльності у приміщенні музею Івана Гончара, де одержали сертифікат «Рекорду України за найтриваліший період творчості акапельного тріо».

Висновки до розділу

Коли Україна в кінці 80-х років боролася за свою незалежність, тріо "Золоті ключі" відчували свою співучасть у цих історичних подіях. Вони створили невелику концертну групу разом із видатною поетесою і народною артисткою України Нілою Крюковою, яка майстерно володіла вогненними поетичними висловами української поезії. Гастролю відбувались у селах, містах і обласних центрах країни, і за словами глядачів, вони змогли переконати людей сильніше і ефективніше, ніж багато політичних діячів. Після одного з концертів у місті Гайворон голова районної адміністрації відзначив: "Ви, дівчата, будь-який режим можете розхитати". Так, вони завжди були віддані своїй епохі. Ще до Незалежності України вони виконували пісні "Хлопці, підемо, боротися будемо за Україну, за вольні права" і "Тернову ружу", яку написала композиторка Г. Менкуш на слова забороненого поета В. Іванишина, що присвятив цей вірш В'ячеславу Чорноволу. У 70-80-х роках концертні програми тріо "Золоті ключі" проходили в найпрестижніших залах Києва, зокрема в Державній філармонії, Жовтневому палаці, палаці культури "Україна" та Київському оперному театрі. Вони також брали участь у фестивалях "Пісенний вернісаж" і виступали на сценах обласних центрів, таких

як Івано-Франківськ, Тернопіль, Рівне, Луцьк, Львів, Харків, Херсон, Донецьк, Дніпропетровськ. Концерти також відбувалися в селах Чорнобильської зони. Таким чином, гастрольна діяльність тріо стала важливою складовою культурного життя України.

Розділ II.

Аналіз творчості вокального тріо «Золоті ключі» в сучасному культурному просторі.

2.1 Популяризація колективом української пісенної та календарно-обрядової творчості

За словами музикознавців, це тріо є унікальним явищем у сучасній народній культурі, де три голоси не лише гармонійно зливаються, але майже розчиняються один в одному, створюючи гімн української пісні. Кожна з них є взірцем виконавської майстерності, з великим заглибленням і прочитанням слова. Чистота інтонування, виразність дикції, бездоганність народного звуковедення - основні риси їхньої інтерпретації, як підкреслював письменник Микола Кагарлицький. У своїй статті "Щоб пісня проростала", опублікованій у журналі "Наука і культура" (випуск 20, 1986), музикознавець і професор Софія Грица зазначала, що співачки походять з різних регіонів: Ніна Матвієнко з Житомирщини, Марія Миколайчук з Буковини, Валентина Ковальська з Поділля. Вони зберігають у себе таємницю пісенної творчості своєї землі. "До співу Ніни Матвієнко плавно долучається звучний альт Валентини Ковальської і м'яке мецо-сопрано Марії Миколайчук. Своїм звучанням вони приносять велику естетичну насолоду. Хто не чув у їхньому виконанні чарівних веснянок або обжинкових пісень, де "з пісні полум'я росло", той не знає, що таке спів людської душі", - додала вона. "Ми ще не оцінили до кінця фольклорного ансамблю „Золоті ключі”. Важливо зберегти його як осередок, якому належить майбутнє у відродженні фольклорних скарбів у міському середовищі", - заключила музикознавець.

Після виступу тріо у Луцьку газета „Волинь” зокрема писала: «...Бо ж ідуть вони до людей з своїми чистими голосами, цими унікальними музичними інструментами, яких нічим не замінити, навіть найсучаснішими синтезаторами чи іншою технікою, якою часом аж надмірно користуються “дуті зірки”».

“Золоті ключі” в Луцьку співали так, що люди в залі плакали. Бо то не просто пісні, то наш сум і наша радість, то світ, без якого не було б України і нас, українців. ... То був незабутній вечір, дорогі серцю кожного пісні, щаслива зустріч сотень людей із “Золотими ключами”, із золотим скарбом України. І хочеться побажати собі і тисячам лучан нових зустрічей з цим унікальним тріо, з їх піснями, з піснями на всі часи, на всі віки. Як на мене, то в числі перших статусом національного слід би було наділити вокальне тріо “Золоті ключі” що є воістину національним надбанням України, її гордістю»[3].

2. 2. Роль тріо «Золоті ключі» у розвитку української культури.

Вокальне тріо "Золоті ключі" мало вагому роль у просуванні та популяризації української культури. Завдяки їхньому таланту українська музика отримала новий звучання, стала відомою за межами країни та отримала визнання на міжнародному рівні. Творчість "Золотих ключів" залишила невимажний слід у серцях мільйонів фанів, що надихає нове покоління музикантів та артистів.

Протягом 50 років творчої історії цього колективу було записано різні пісні, включаючи календарно-обрядовий та родинно-обрядовий репертуар, народну лірику, пісні для кінофільмів, а також авторські композиції. Також Ніна Матвієнко та Марічка Миколайчук створювали сольні програми та випускали альбоми. Багато пісень виконуваного тріо було записано Антоніною Ільківною Матвієнко з села Неділище Ємільчинського району на Житомирщині, матір'ю Ніни Матвієнко. Іншу велику частину репертуару складають пісні з так званого "канадського зошита" – рукописного збірника буковинських пісень, записаних у 1963-1968 роках Богданом Климашем у Едмонтоні, Канада. Записи автентичних виконавців, зроблені в рамках радіо-конкурсу "Золоті ключі", зберігаються у фондах Національної радіокомпанії України. Ніна Матвієнко, Валентина Ковальська та Марічка Миколайчук часто використовували ці записи для своєї творчості, співпрацюючи з редакторами Галиною Верховинець та Катериною Божко. Таким чином, співаки-аматори

можуть вивчати пісні, які виконували "Золоті ключі", без музичної підготовки, використовуючи ці записи для навчання

Розшифровки цих пісень можуть бути використані сольними виконавцями, оскільки верхній голос містить мелодію пісні, тому пісня може бути збережена у сольному виконанні. Важливо враховувати, що пісні, записані Н. Матвієнко, В. Ковальською та М. Миколайчук, не є оригінальними народними піснями, але це не зменшує їх важливості. Склад колективу у формі тріо, з трьома голосами, є характерним для сучасного сценічного втілення народної музики.

У 1968 році співачки хору імені Григорія Верьовки вперше заспівали разом на гостинах у квартирі до Марії та Івана Миколайчуків на вулиці Жилянській у Києві. Тоді вони виконали пісню «Ой попід гай зелененький брала вдова льон дрібненький», і з дозволу Івана зародилася група, яка пізніше отримала назву "Золоті ключі".

У 1975 році вони вже на студії "Мелодія" записали 22 українські народні пісні в акустичному виконанні. Видання платівки стало справжнім вибухом, тиражувалося кілька разів, і багато копій потрапило за кордон.

Дискографія:

1976, 1977, 1980, 1991 - "ЗолотіКлючі" " –Українські Народні Пісні , Мелодія.",

1989 - "ЗолотіКлючі" – "Золоті Ключі, Канада",

1998 - "ТріоЗолотіКлючі" – "Нині в нас новина",

2000 - "ЗолотіКлючі" – "Пісні Українського Народу-1".

Компіляцію можна розділити на три частини. Перша частина, названа "Пісенний календар України", включає в себе обрядові та сезонні пісні, а також ті, що пов'язані з календарними святами. Розділи цієї частини сформовані за важливістю кожної пісні у народних обрядах, створюючи єдину сюжетну лінію. Друга частина містить пісні, які відображають життя окремих родин – весільні, колискові та поховальні. У третій, найбільшій частині, представлені побутові

(необрядові) пісні, які супроводжували побут сімей та громад. Ці пісні охоплюють духовну, історичну, соціальну, любовну та родинну тематику, а також містять жартівливі й танцювальні композиції.

Щодо фільмів, тріо "Золоті ключі" дублювало їх на різних кіностудіях України. На кіностудії імені О. Довженка вони озвучували ролі у різних художніх стрічках, а на кіностудії, що спеціалізується на хронікально-документальних фільмах, брали участь у документальній стрічці Павла Фаренюка, присвяченій фольклорним ансамблям Полтавщини. На початку 1970-х років тріо "Золоті ключі" брали участь у різних проектах на Національному телебаченні України. Вони зняли першу телепередачу під назвою "Дівочі мрії", яку режисував Юрій Баранович. Також вони взяли участь у музичних фільмах, зокрема у фільмі Олега Бійми "Співає тріо 'Золоті ключі'" (1985) на студії "Укртелефільм". Вони також знялися у повнометражних фільмах, таких як "Глибокий колодязь" і "Іван Миколайчук. Тризна", режисера Василя Вітера (1989). Того ж року був випущений відеофільм "Золоті ключі в Торонто" режисера Юрія Ткаченка.

У 2018 році в столиці України відбувся вечір творчості, присвячений п'ятдесятиріччю тріо "Золоті ключі". Їм було вручено сертифікат «Рекорд України» за багаторічнакапельневиконання.

Висновки до розділу

Для тріо фольклор став не лише формою захисту культури, а й філософією, релігією, магією, а також історичною можливістю зберегти свою культурну спадщину. За словами експертів у музичній сфері, це тріо є надзвичайно унікальним, де три голоси не просто гармонійно поєднуються, а ніби сплавляються один з одним, створюючи своєрідний гімн українській пісні. Крім концертних виступів, співачки знімалися і озвучували фільми, такі як "Пропала грамота" (1973), музичні твори Олега Бійми, а також документальні стрічки Василя Вітера, такі як "Цвіт папороті", "Тризна, Іван Миколайчук",

"Глибокий Колодязь". Вони також гастролювали в Канаді, Англії, Грузії, Франції, Польщі, Молдові та інших країнах.

У пісенній компіляції, яка складалася з репертуару Н.Матвієнко та тріо "Золоті ключі" (Ніни Матвієнко, Валентини Коротя-Ковальської, Марії Миколайчук), представлені народні джерела, наспівані й зібрані різними людьми з усіх куточків України. Велику частину пісень записано від матері співачки, Антоніни Ільківни, яка проживала у селі Неділище Ємільчинського району Житомирської області. Ще одну важливу групу складають пісні з так званого "канадського зошита" – це рукописний збірник буковинських мелодій, записаних у період з 1963 по 1968 роки Богданом Климашем у місті Едмонтон, Канада. Цей збірник був переданий Ніні Матвієнко керівником хору імені О. Кошиця, Володимиром Климківим, під час гастролей у 1988 році.

Фольклористи також активно ділилися своїми записами. У компіляції зустрічаються пісні, зібрані Володимиром Матвієнком, Леопольдом Ященком, Тетяною Шевчук, Олексієм Долею, Людмилою Іванніковою. До репертуару також долучилися працівники Національної радіокомпанії України – Катерина Божко та Галина Верховинець, які допомогли Ніні Матвієнко та тріо "Золоті ключі" зберегти ці народні мелодії серед світових шедеврів мистецтва.

Письменник М. Кагарлицький писав, що "тріо "Золоті ключі" унікальне в сучасній народній культурі, де три голоси не просто гармонійно злилися, а ніби розчинилися один в одному, творячи гімн українській пісні. Кожна з них – взірць виконавської майстерності, максимальне заглиблення й прочитання слова. Чистота інтонування, виразність дикції, бездоганність народного звуковедення – найприкметніші риси їхньої інтерпретації. Можна додати, що цей колектив ймовірно єдиний в Україні користується виключно акапельним виконанням, без інструментального супроводу, що в Україні майже не зустрічається. До того ж співачки родом з різних місцевостей: Ніна з Житомирщини, Марія з Буковини, Валентина з Поділля. Вони утримують у свідомості таємницю пісенної творчості свого краю"[8].

Розділ III.

Творчий шлях та виконавська культура учасниць тріо «Золоті ключі»

3.1 Творча діяльність Ніни Матвієнко (1947-2023)

Народилася 10 жовтня 1947 року в селянській родині Митрофана Устимовича та Антоніни Ільківни Матвієнків, які мали 11 дітей, з яких Ніна була п'ятою. Разом із своїми братами і сестрами, вона допомагала виховувати молодших родичів та виконувати роботу в господарстві, у тому числі і пасла худобу. Навіть в дитинстві їй довелося стикнутися з важкими часами, коли довелося пройти через розлуку з родиною та перебувати у школі-інтернаті, де вона зазнавала строгого ставлення вихователів. Тим не менш, її мати, яка мала співочий талант, передала Ніні любов до музики, що в майбутньому виявилось надзвичайно важливим для її кар'єри.

Школа-інтернат у Потіївці, де навчалася Ніна Матвієнко, закінчила на восьмому класі, і тому її перевели до школи-інтернату у Коростені, де вона навчалася та займалася спортом. Проте через власні проблеми їй довелося покинути цю школу.. Одна з її викладачок порадила Ніні розвивати свій таланти у вокальній сфері та спробувати себе у хорі імені Григорія Верьовки. Хоча Ніна спочатку працювала на заводі, вона не втратила своєї мрії про музичну кар'єру. Після невдалих спроб у Житомирі вона врешті-решт записалася до студії Хору імені Григорія Верьовки у 1966 році. Після закінчення вокальної студії вона стала солісткою хору і розпочала активну концертну діяльність. Вона виступала з успіхом по всьому світу та записала численні альбоми з українськими народними піснями.

У період з 1966 по 1967 рік Ніна Матвієнко навчалася у вокальній студії при Державному Заслуженому Академічному Українському Народному хорі імені Григорія Верьовки і стала солісткою. Також, починаючи з 1968 року, вона почала співати у тріо "Золоті ключі".

У її подальшій творчій кар'єрі важливе місце зайняла робота в Національному ансамблі солістів "Київська камерата", де вона почала виступати як солістка з 1991 року. Її характерний стиль у виконанні фольклорних пісень ідеально поєднується з академічними звуками "Київської камерати", що розширює художні можливості ансамблю.

У 1971 році вона одружилася з Петром Гончарем, художником, сином відомого українського скульптора, художника і колекціонера Івана Гончара. У 1972 році вони мали сина Івана, а потім народились Андрій і Антоніна. Сини обрали творчу дорогу, ставши художниками. У 2005 році, на 33-му році життя, Іван несподівано вирішив стати монахом. Антоніна продовжує справу своєї матері, і вони часто виступають разом на ювілейних концертах, присвячених 60-річчю Ніни Матвієнко.

У 1975 році Ніна Матвієнко успішно завершила навчання на факультеті філології Київського університету імені Тараса Шевченка, отримавши диплом

заочної форми навчання., активно віддавалася літературній творчості. Твори Ніни періодично друкувалися у виданнях, таких як "Україна", "Дзвін", "Жіночий світ" та інші. Ще одним значущим літературним досягненням співачки стала її автобіографічна книга "Ой виорю нивку широкою", що вийшла у 2003 році від видавництва Українського центру народної культури "Музей Івана Гончара". У цій книзі зібрано понад 250 народних пісень і творів українських композиторів різних жанрів, включаючи колядки, щедрівки, веснянки, пісні до Зелених свят, купальські, петрівчані, жнивварські, обжинкові, весільні, колискові, поховальні, жартівливі, танцювальні, псалми, історичні та станові пісні, а також пісні про кохання та родинне життя. У 2004 році вийшла її книга спогадів "Уже так не буде, як є". Крім цього, Ніна Матвієнко мріяла написати художній роман про кохання. У 2010 році співачка написала вступне слово до аудіокниги Блаженнішого Любомира "Дорога до ближнього".

У репертуарі Ніни Матвієнко значною мірою представлені народні пісні, включаючи обрядові, ліричні, гумористичні, пісні-балади та твори українських композиторів XVII—XVIII століть. Вона активно співпрацює з відомими сучасними українськими композиторами, такими як Євген Станкович, Олег Кива, Мирослав Скорик, Ірина Кириліна, Ганна Гаврилець та інші, які знаходять у неї джерело натхнення для створення своїх творів. Вона була активною учасницею телевістав, таких як "Маруся Чурай", "Катерина Білокур", "Розлилися води на чотири броди", у художніх фільмах, таких як "Солом'яні дзвони", "Пропала грамота", та радіопрограмах, наприклад, "Політ стріли", "Кларнети ніжності".

Вона також озвучувала кілька науково-популярних та хронікально-документальних кінофільмів, а також теле- та радіопрограм. У 1984 році вона прийняла участь у створенні українського мультфільму "Коліскова", а у 1988 році був знятий відеофільм з її участю, "Русалчин тиждень". Серед її театральних та режисерських робіт був музичний спектакль "Під сонцем" (1997) з японським танцівником Тадаші Ендо та музично-сценічне дійство

"Золотий камінь посіємо ми" (1998). Вона також брала участь у 16 виставах з американським театром La Mama E.T.C. (Нью-Йорк, США) у 1995 році.

Лауреат:

- Переможниця "Всесвітнього радіоконкурсу фольклорних пісень у Братиславі" (1978),
- Лауреатка "Всесоюзного телеконкурсу 'С песней по жизни'" (1979),
- Учасниця XI Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у Москві (1985),
- Лауреатка Державної премії України імені Тараса Шевченка (1988).

Нагороди:

- Вища відзнака Фонду Міжнародної премії імені М. А. Касьяна - орден Миколи Чудотворця (1996),
- Орден княгині Ольги III ступеня (1997),
- Звання "Герой України", присвоєне указом Президента України Віктора Ющенка 21 січня 2006 року.

Ніна Матвієнко - видатна українська співачка та акторка, народна артистка України, яка залишила незабутній слід у культурному житті країни.

3.2 Творча діяльність Марії Миколайчук (1941-2023)

Марія Євгенівна Миколайчук, українська виконавиця, дослідниця фольклору, актриса(дівоче прізвище Карп'юк), народилася 8 квітня 1941 року у селі Витилівка Кіцманського району Чернівецької області. Вона була третьою дитиною в сім'ї. Навчалася у школі №8 у Чернівцях. Після закінчення студії при Чернівецькому музично-драматичному театрі імені Ольги Кобилянської працювала акторкою у театрі. З 1961 року почала співати у Українському народному хорі імені Григорія Верьовки.

Сестра Галина Горобець згадує Марію як хорошу емоційну людину. За словами Галини, Марія співала пісні Володимира Івасюка на радіо. Вони збереглися в архівах. Також Марія любила приїздити до сім'ї Миколайчуків у Чорторию.

Народна артистка України та учасниця дуету «Писанка» Оксана Савчук знала Марію змалечку. Каже, в неї був надзвичайно низький та ніжний голос. Кандидатка філологічних наук та викладачка ЧНУ Валентина Чолкан вперше почула спів Марії Миколайчук, коли вона була у складі тріо "Золоті ключі" разом з Ніною Матвієнко й Валентиною Ковальською.

Марічка Миколайчук виростала серед спільноти, яка зберігала традиційну українську культуру з особливим відчуттям світу. Попри заборони, ці люди відтворювали святкові обряди та звичаї, носили національні костюми, прикрашені сакральними орнаментами. На святкові дні жінки вдягали вишивані сорочки, обвиті бісером, з яскравими квітковими мотивами. Кожна сорочка була унікальна і іноді важила до п'яти кілограмів. Марусина, як її називали рідні, із захопленням вбирала в себе божественну красу свого буковинського краю.

З дитинства знала багато пісень, співала: "Червона калина, а листя зелене, молода дівчино, зачекай на мене". Дідусь Козьма та бабуся Ганна були надзвичайно гостинними людьми. Вони не випускали гостей зі своєї хати, боячись, щоб не залишилися без подарунка або меду з їхньої домашньої пасіки. Ці моменти підкреслюються в сценарії фільму "Така пізня, така тепла осінь", який Іван Миколайчук писав. Він хотів створити образ бабусі Ганни, але не знайшов жодної актриси, яка б могла відтворити її характер — доброту, гоноровість та вольовість буковинської жінки.

Тато був старший за маму на вісім років. Обоє народилися у Вителівці Кіцманського району. Вони обидва закінчили місцеву гімназію. У тата в метриці було написано: "Народжений 20 лютого 1911 року, національність гуцул". Моя мама просто українка. Якщо ж тато гуцул, то я гуцулка, — сміється Марічка. Тато займався шевцівством у селі і відзначався активною громадською діяльністю. Він мав мистецьку натуру, знаючи безліч пісень, і брав участь у виставах місцевого народного театру, таких як "Наталка Полтавка" і "Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці". Де був тато, там завжди співали. Марічка з вдячністю згадує, як він навчав її пісні "Кажуть люди, що м щаслива".

Потім сім'я Карп'юків переїхала до Чернівців, і вони заселились у квартирі, де раніше жив Сидір Воробкевич з родиною. Це місце мало особливу ауру, і до цього дня Марічка з особливим пієтетом згадує ті часи. Вона

вирішила стати артисткою і вступила до студії при театрі імені О. Кобилянської у Чернівцях. Після того як тато побачив, що дочка серйозно налаштована на цей шлях, він благословив її, зауваживши, що приймуть, якщо вона виявиться здібною, інакше не слід обурюватись. Марічку прийняли. У театральній студії потрібно було вчитись два роки, після чого можна було почати працювати спочатку в допоміжних ролях, а потім і в головних. Однак сталося так, що її відразу зачислили на другий курс і дали роботу в театрі. Там вона познайомилась з Іваном Миколайчуком і разом з ним працювала у виставах. Цю чудову пару дуже любили в театрі, ставилися до них з великою турботою, щоб не зашкодити тим почуттям, які виникали на їхніх очах. І до цього дня у театрі розповідають про прекрасну пару Івана і Марічки Миколайчуків, яка працювала там у шістдесятих роках ХХ століття.

Та треба було вчитися далі, і Іван Миколайчук поїхав до столярного Києва у театральний інститут імені Карпенка-Карого, а Марічка стала артисткою в прославленому Державному народному хорі під керівництвом Г. Верьовки. Молода співачка з сильним низьким голосом і неабиякою вродою відразу стала провідною героїнею колективу, співала сольні пісні і вела концерти. Літописець хору, бандурист В. Перепелюк навіть склав їй присвяту: “І високе і струнке, ще й літами молоде, а як стане перед хором, концерт добре поведе”.

На другому курсі театального інституту Іван почав зніматися у фільмах, що пізніше стали українською і світовою класикою (“Сон” В. Денисенка та “Тіні забутих предків” С.Параджанова), Марічка гастролювала з хором. У 1967 році Ніна Матвієнко та Валентина Ковальська після навчання у вокальній студії при хорі теж стали артистками цього колективу. Тут вони познайомилися з Марічкою, а потім у їхній новій квартирі Миколайчуків на Жилинській заспівали свою першу пісню “Ой попід гай зелененький” і з благословення Івана народилось тріо, яке згодом дістало назву “Золоті ключі”.

А Івана часто запрошували зніматись на інших кіностудіях, але він завжди відмовлявся з метою піднесення національного кіно до рівня, який він

бачив із своєї точки зору, згадує Марічка. Він брав участь у фільмах режисерів Озерова з Москви та Григорія Стоянова з Болгарії, а також отримував запрошення від Голлівуду. Однак Держкіно Радянського Союзу, якому було надіслане запрошення, "скромненько" промовчало, і лише через багато років цю історію розповіли добрі люди. А Івана часто запрошували зніматись на інших кіностудіях, але він завжди відмовлявся з метою піднесення національного кіно до рівня, який він бачив із своєї точки зору, згадує Марічка. Він брав участь у фільмах режисерів Озерова з Москви та Григорія Стоянова з Болгарії, а також отримував запрошення від Голлівуду. Однак Держкіно Радянського Союзу, якому було надіслане запрошення, "скромненько" промовчало, і лише через багато років цю історію розповіли добрі люди. З 1970 року проживала разом з чоловіком на Березняках у місті Києві. Квартиру Миколайчуків на Березняках часто відвідував Володимир Івасюк, який надавав Марії Євгенівні тексти та ноти буковинських пісень, записаних його вуйком. Ці пісні були випущені у збірках "Прощаюсь, ангеле, з тобою" та "Буковино..." лише через багато років. Марія Миколайчук також є членом Національної Спілки кінематографістів України. У складі тріо зналася у фільмах та телесеріалах, таких як "Пропала грамота", "Дівочі мрії", "Тріо „Золоті ключі“" і інші.

У 2005 році Марія Миколайчук разом з Валентиною Ковальською отримали звання народних артисток України.

У 2008 році був випущений другий альбом під назвою "Буковино", створений спільно з оркестром Юрія Блищука (2005 р.), у якому представлено 17 маловідомих буковинських народних пісень. "Підбір музики для запису автентичних буковинських пісень був не таким простим, - зазначила Марія Миколайчук. - Важливо було, щоб виконавці могли імпровізувати, залишаючи мелізматику народного стилю"[4]. Віктор Пелепчук, директор студії "Інтервал", підкреслив, що "Марія Миколайчук - єдина співачка, яка повністю відповідає всім вимогам щодо виконання буковинського фольклору". Третій

сольний альбом "Ой, червона калиночко" (2009 р.) містив записи з архівів Національної радіокомпанії України, які раніше мало де були опубліковані (27 пісень). Микола Аммосов, керівник художніх фондів Українського радіо, висловив захоплення творчістю Марії Миколайчук, зазначивши: "Унікальність співачки полягає не лише в неповторному виконавському стилі, який можна охарактеризувати як "досконалу простоту", досягнення якої дано лише обраним; енциклопедичних знаннях пісенного фольклору; вишуканому, глибокому поєднанні вокальної та акторської майстерності, де кожен звук, слово, фраза, інтонація - вишукані та відповідні. Головна риса її творчості - вірність та пристрасність: до справи, мистецтва, пам'яті - це її головна творча та людська риса", підкреслює Микола Аммосов....

Глибоко лірична манера виконання Марії Миколайчук, яка виражається в її індивідуальних інтерпретаціях, є відмітною за своєю специфікою. Вона додає епічного звучання окремим пісням завдяки високому рівню образності, що створюється співачкою та широкому спектру художніх узагальнень. Деякі пісні, такі як «Злетів голуб, злетів» та «Ой не ходи, Грицю, тай на вечорниці», мають медитативний характер у виконанні Марії Миколайчук. Філософська глибина присутня у виконанні пісень, таких як «У тім садочку, у тім вишневім...» та «Луговая зозуленька». Навіть у найемоційніших моментах співачка віддає перевагу стриманому виразу, не вдаючись до відкритої експресії, а частіше використовує образ молитовного стану. Вона відзначається стриманістю та лаконічністю у використанні виконавських засобів, де музична виразність поступається перед загальним емоційним розвитком пісні. Виконавське мистецтво Марії Миколайчук вражає акторським вмінням передати поетичний текст з щирістю та емоційністю. Широкий діапазон динаміки, який включає найменші шуми, практично не перевищує середнього рівня гучності, що, з одного боку, відображає відданість традиційному способу виконання буковинських пісень, а з іншого боку, є важливою особливістю виконавського стилю Марії Миколайчук.

У її виконанні створюється світ глибоких почуттів, безмежного кохання та любові, який найбільше підкреслює ліричний стиль, що є основною рисою виконавської манери Марії Миколайчук. Для співачки характерною є чітка вимова приголосних і близька позиція голосних. Унікальність творчості Марії Миколайчук визначається колоритним, насиченим альтовим тембром голосу, природною музикальністю, глибоким знанням народних пісень її регіону і поєднанням вокальної і акторської майстерності. Її виконання відрізняється особливою щирістю та душевністю, вмінням передати найтонші емоційні нюанси і символіку народної поезії у власних інтерпретаціях старовинних пісень. Співачка володіє майстерною вокальною технікою, рівномірністю звучання на всьому діапазоні та виразним інтонаційним виконанням. Її здатність "зануритися" у образний світ твору і передати емоційний стан через голос вражає. (Амосов)

У 2021 році зіграла у фільмі Романа Балаяна «Ми є. Ми поруч». Це була остання її роль у кіно. У цьому ж році був випущений перший сольний альбом Марії Миколайчук під назвою "Прощаюсь, Ангеле, з тобою...", який відзначався на 60-ту річницю від дня народження Івана Миколайчука. Щодо роботи над піснями на диску, співачка зазначила: «Я з радістю записую їх і ставлюся до кожного запису з особливою увагою, працюючи над кожною деталлю, щоб піднести кожную пісню на ту висоту, яку передбачив передо мною Іван. Я хочу, щоб кожен сказав: «Це найкраще можливе».»]Також Марія Миколайчук була членом Національної Спілки кінематографістів України.

3.3 Творча діяльність Валентини Ковальської

Валентина Павлівна Коротя-Ковальська - українська актриса та співачка, народилася 27 березня 1947 року в місті Рівне. Закінчила вокальну студію при Хорі імені Г. Верьовки у 1968 році та Київський державний університет імені Тараса Шевченка у 1975 році. Навчалась у вокальній студії при Державному заслуженому академічному українському народному хорі імені Г.Верьовки, з 1967 р. по 1991 р. артистка цього знаменитого колективу. Пройшла школу народного співу, учасниця тріо "Золоті ключі" з народними артистками України Ніною Матвієнко та Марією Миколайчук, має записи на аудіоплівках, компакт-дисках, використовує винятково акапельне виконання.

1991-1993 тріо працювало в компанії «Рось».

З 1994 року – н\с Науково-дослідного інституту українознавства. Керівник відділу національної культури з квітня 2006 р., Відмінник освіти України, народна артистка України, співачка, член Спілки кінематографістів України. Закінчила Державний університет імені Т.Г.Шевченка, факультет філології. Спеціальність – філолог, викладач української мови та літератури. Протягом своєї трудової діяльності в Інституті українознавства В.Коротя-

Ковальська пройшла шлях від молодшого співробітника до завідувача відділу. Має понад сорок статей у збірниках, газетах, журналах, посібниках. Більшість з них несуть навчально-практичне та просвітницьке спрямування, присвячені українській пісні та фольклору в системі українознавства, також читає лекції на семінарах, перед студентами у кількох вищих навчальних закладах, організовувала роботу науково-дослідного семінару «Українознавство» в міському Будинку вчителя в Києві. В.Коротя-Ковальська досліджує питання про значення впливу української пісні та музики на виховання молодого покоління на засадах поваги до звичаїв та традицій українського народу. Підготувала до друку науково-популярне видання з нотним матеріалом «Українська народнопісенна творчість в українознавстві». На офіційному сайті дистанційного навчання НДІУ МОНУ має рубрику «Сонячне коло». Постійно проводить науково-просвітницьку діяльність у школах м. Києва, у містах та селах України, веде активну громадську роботу. Працювала в сфері національної освіти над програмою «Школа-родина», нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства «Просвіта». Одержала Подяку від держадміністрації м. Києва (2005 р.).

Валентина Павлівна має значний досвід роботи з дорослими і дитячими фольклорними колективами, озвучувала чимало документальних і художніх фільмів, теле- і радіопередач, неодноразово брала участь на радіо в прямому ефірі, веде авторську науково-пізнавальну передачу «Золоті ключі», учасниця та член журі міжнародних та республіканських фестивалів, веде багаторічну гастрольну діяльність у складі тріо «Золоті ключі» як по Україні, так і за кордоном (Франція, Бельгія, Швейцарія, Англія, Польща, Чехія, Словаччина, США, Канада тощо).

З 1997 року – член союзу кінематографістів України.

З 1994 р. Валентина Павлівна – співробітник Національного науково-дослідного інституту українознавства Міністерства освіти та науки України. з 2006 по 2011 р. очолювала відділ культури цього інституту. Видала посібник

«Українська народно-пісенна творчість в українознавстві», збірник українських народних, календарно-обрядових пісень для дітей, батьків» (перше видання 2008 року); брошура «Українська народна пісня у творчості видатних письменників України XIX-XX ст.». (2010 р). У 2011 році вийшов збірник народних, календарно-обрядових та авторських пісень з нотами «Пісенний світ українознавства». Має більше 100 статей у газетах, журналах, збірниках, присвячених українському фольклору та українській народній пісні у світі. Працювала в сфері національної освіти над програмою «Школа-родина».

Серед знакових статей можна назвати такі:

Актуальність української народної музики та співу як духовного буття народу. Збірник наукових праць «Актуальне – народне: Інтерпретації традиційної культури». – Матеріали VII Ювілейних Гончарівських читань. – К.: Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара». 2012. – С.273-277. – 464 с. (0,3 друк арк.);

Духовне виховання особистості через пісенну традицію українців. // «Українознавство». Число 3, С. 104-108. (0,7 друк. арк.);

До 71 річниці від дня народження Марії та Івана Миколайчуків. // Буковинський журнал. – №4. – Чернівці С.95-101, (0,4 друк арк.)

Пісенний дух Свободи. // Разом (razommedia CD)/– листопад – 2013. – С.26-27. – Торонто, Канада. (0,2 друк. арк.)

Незламна духом. Крюкова Неоніла Валеріївна. Портрети сучасниць. Книга пошани. Упор. Болгов В.В. – К.: Інститут бібліографічних досліджень. П44, – 201. – С.18-19.–192 с. (0,3 друк арк.)

Тарас Шевченко – взірець пісенно-духовної творчості українців». //Українознавчий альманах. Збірник наукових праць. Випуск 12. – К., 2013. – С.30-33 (0, 6 друк. арк.

«Естетичне та світоглядне формування культурної особистості» . журнал «Україна в світовій історії» № 1, С. 157 – 165. (0,8 друк арк.), 2014

«Духовні засади української народної пісні в розвитку особистості». Інтернет- видання, (0,2 друк. арк.)

Українська народна пісня у творчості Тараса Шевченка.
(Інститутське видання до 200-річчя поета.)

Роль української народної пісні у світовому часопросторі та мистецькій освіті (у співавторстві з Русланою Лоцман). Наукові записки, випуск 3, ст..31-37, Ужгород, 2023

Монографії

Українська народна пісня у творчості видатних письменників України ХІХ-ХХ ст. Нариси. – К.:УАІД «Рада» - 2010. -60 с.

Українська народнопісенна творчість в українознавстві. Вид. 2-ге, я доповн. і переробл. К. :ВД «Стилос», – 2012. 319 с. (17,5 друк. арк.).

Пісенний світ українознавства. (Збірник народних, календарно-обрядових та авторських пісень для дітей та дорослих) / Упорядник В.П. Коротя-Ковальська. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2011. – 272 с.; іл.

Пісенне древо Івана Миколайчука. (Збірник народних, календарно-обрядових та авторських пісень, що звучать у фільмах за участю Івана Миколайчука. Упорядник Коротя-Ковальська В.П. Вижниця, 2021. 157 с.; іл

Валентина Ковальська має досвід роботи з дорослими та дітьми (жіночий ансамбль «Рідна пісня», дитячий фольклорний гурт «Чумацькі діти»). Неодноразово брала участь на радіо в прямому ефірі, вела авторську радіопередачу «Золоті ключі», канал «Культура», (2003- 2004 рр.), працювала музичним керівником в Українському військовому ліцеї імені Івана Богуна (2015-2018), Голова журі щорічних фестивалів імені Івана Миколайчука («Миколайчук-фест») та Назарія Яремчука у Вижниці, що на Буковині, член журі Міжнародного конкурсу–проекту «Тарас Шевченко єднає народи», «Україна – це світло» (проект народної артистки України Лесі Горвої) та «Живі мелодії села» (проект Заслуженої артистки України Руслани Лоцман) Крім того, брала участь у фільмах, таких як "Пропала грамота" (1972), "Вечори на хуторі поблизу Диканьки", "Криниця", "Женці" (1987), "Тризна" (1988), "Співає Ніна Матвієнко" (1989) та інші.

У 2018 тріо «Золоті ключі» було внесено в Книгу рекордів України за найтриваліший період творчості акапельного виконання.

Нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства «Просвіта», знаком пошани ім. Петра Могили, орденом «За вірність народу України».

Висновки до розділу

Кожна з учасниць тріо «Золоті ключі» мають вагомий внесок у розвиток української пісенної культури та науки. Кожна з них володіла унікальним звучанням та виразністю, які ідеально доповнювали одна одну. Об'єднані в один гармонійний ансамбль, їхні голоси створювали чарівну атмосферу української музики, яка засвічувала серця слухачів. Їхня перша платівка (1975) під назвою «Золоті ключі» вміщувала 22 пісні у акапельному виконанні. Пізніше у різні роки випускалися магнітофонні касети, пізніше компакт-диски, проте весь їхній репертуар, на жаль не записаний.

Ніна Матвієнко та Валентина Ковальська - випускники Національного університету імені Тараса Шевченка вивчали українську філологію, досліджували фольклор у різних фольклорних експедиціях (Полтавщина, Рівненське Полісся, Буковина тощо). Тому і мають різні художні та нотні видання. Будучи науковим співробітником та керівником відділу культури Національного інституту українознавства Міністерства освіти та науки, яким керував визначний українознавець Петро Кононенко, Валентина Ковальська крім пісенників та наукових видань, підготувала біля 200 статей в газетах та журналах як вітчизняних та зарубіжних.

Про унікальність «Золотих ключів» можна було б написати не одну наукову працю, оскільки всі три співачки являють собою приклад довершеності жіночої фольклорної традиції виконання українських пісенних перлин в багатотембральному триголосі.

Висновок. Як показує досвід, національна культура у всіх її вимірах (звичаї, традиції, вірування, мораль, художня творчість тощо) вимагає глибокого розуміння та достатньої уваги, бо саме в традиційній культурі українців в історичному процесі закладені основи національного характеру. Такі дослідження дають можливість осмислити особливості української культури, зокрема трансформації поезики народної пісні як історико-культурного феномену на прикладі творчої діяльності тріо «Золоті ключі» у складі народних артистів України Ніни Матвієнко, Марії Миколайчук та Валентини Ковальської.

Невипадково в репертуарі тріо були пісні з «канадського зошита», до якого ввійшли записи пісень, що їх виконували українці Канади і вони так полюбилися артисткам, що мандрували ті пісні з ними між континентами і країнами. Але найбільше пісень «Золоті ключі» віднайшли в своїх рідних краях, від своїх матерів та родин. І переплелися золотими ключами пісні з Полісся, Карпат, Поділля та інших регіонів багатогранної пісенної української землі. Ніна Матвієнко – родом з Житомирського Полісся, спадкоємиця пісенних традицій від своєї матері, високопрофесійна артистка і педагог народного співу. Марія Миколайчук – берегиня буковинського фольклору, яка записала безліч оригінальних карпатських пісень до фондів Українського радіо. Валентина Ковальська – самобутня виконавиця і дослідниця української пісні, викладач народного співу, яка з рідної Хмельниччини успадкувала не лише фольклорну традицію, а й глибоку просвітницьку місію україноспіву.

Виконавська манера співачок поєднує тонке відчуття і розуміння особливостей народної пісні з вокальною імпровізацією, при цьому зберігається автентичність тексту пісні, стилістика жанру, ідентичність народного твору з усіма його специфічними ознаками. Для виконавців народних пісень записи вокального тріо "Золоті ключі" можуть бути цінним джерелом для пошуку нових, маловідомих і навіть невідомих українських народних композицій. Це тріо є унікальним у сучасній народній культурі, де три голоси не просто

гармонійно зливаються, а майже розчиняються один в одному, створюючи гімн українській пісні. Кожен з них є прикладом виконавської майстерності, глибокого розуміння і тлумачення слова. Чистота інтонації, виразність дикції, бездоганна інтерпретація народного мелосу - основні риси їхньої виконавської майстерності. бо ключі до цієї пісні мають ті, хто отримав цей дар від Неба.

Список використаної літератури:

1. Українська народнопісенна творчість в українознавстві. Вид 2-ге, К. : ВД «Стилос», 2012. 319 с.
2. Філатенко А. «Пісні на всі часи, на всі віки» // газета «Волинь», 24 листопада, 1998.
3. Гусар Ю. Марічка. Іванкова чічка : [про буковинську співачку Марію Миколайчук] / Гусар, Юхим // Буковинське віче. 2016. № 12 (31 березня). С. 3.
4. Будна Н. «У кіно другого такого Івана немає» : Марія Миколайчук про своє кохання, щастя і втрату для України / Будна, Надія // Молодий буковинець. 2012. 21 червня (№ 67). С. 14.
5. Будна Н. Найкращі роки прожили з Іваном : Молодий буковинець. 2016. № 31 (14 квітня). С. 15.
6. Шинкарук В. Ніна Матвієнко. Голосомцієїжінкиспіває й плачеУкраїна :// Волинь-Житомирщина. Історико-філологічнийзбірник з регіональнихпроблем. 2009. № 18.
7. Грица А. Щоб пісня проростала // Наука і культура. Вип. 20. 1986, С.15-17.
8. Кагарлицький М. Ніна Матвієнко у Черняхіві// ДемократичнаУкраїна. Випуск 3/11. 1988. С. 3.

Декілька відгуків слухачів:

Так хочеться частіше вас бачити разом, дорогі наші березині, чути ваші виступи. Бо ж не змілів «Глибокий колодязь», коли втрюх наші Найнародніші артистки Ніна Матвієнко, Валентина Ковальська, Марія Миколайчук творять оте диво – пісню, відмикаючи золотими ключами голубе українське музичне небо» (Ярослав Черногуз, журнал «Українська культура», число 3, 2002).

...Настала зворушлива мить. Унікальне сузір'я, тріо «Золоті ключі», богині України, які схиляють до трепетного звуку найпотаємніші струни душі, заворожують народною піснею. Ніна Матвієнко, Марійка Миколайчук і Валентина Ковальська передають почуття, настрої героїв народу, а з їхніх пісень б'є джерело свіжості, в них – і гумор, і любов, і трагедія, і розпач. Автентичні, фольклорні – ніжні і барвисті, соковиті і свіжі, справді пісні народу, які живуть вічно. (Катерина Бондарчук, «Всенародно визнані і непересічні особистості – наші гості», газета «Вісник Сквирщини», 25. 03. 2000).

Дівчата, коли ви співаєте, здається Ангели поруч літають! (Ада Роговцева на презентації своєї книжки «Мій Костя». Будинок кіно, 26 травня 2006 року).

... Коли я почула ваш спів – подумала, що можу повірити в Бога.(Слухачка. Дні пам'яті Тараса Шевченка. Одеса, 22 травня 2006 року).

...Співи сучасних артисток Ніни Матвієнко (Житомирське Полісся) та Марії Миколайчук (Буковина), фольклоризм яких скоріше – у зовнішньо-культурницьких виявах, ніж у виконавській манері властивого кожній з них регіонального співу. Ці співачки разом із Валентиною Ковальською (Рівненське Полісся) складають тріо, що є гарним винятком з правила про регіональну тотожність, бажану в ансамблевому складі народних виконавців. (Проф. Валентина Антонюк, Національна музична Академія ім. П. Чайковського, м. Київ).